

Tartalom

Biztonságos internethasználat gyermekkorban	2
Iskolai környezet	3
Megújul a Nemzeti Alaptanterv.....	3
Iskolai körkép	4
Hazai kutatások eredményei.....	5
VMR.kids 2007	5
VMR.kids 2009	6
EU Kids Online	8
Netezz okosan!.....	9
Segítség a kérdésekhez és a válaszokhoz	10

Biztonságos internethasználat gyermekkorban

Mélyvíz csak úszóknak!

Az internet napjainkra hétköznapi fogalommá vált. Terjedési sebessége és gyors fejlődése azonban túlhaladta az emberiség követési képességeit, ezáltal szakadékot idézett elő társadalmi rétegek és korosztályok között. Csupán rajtunk múlik, hogy ez a szakadék milyen gyorsan és mekkorára zsugorodik!

Ahogy a mélyvíz legyőzéséhez az úszástudománya elengedhetetlen, a biztonságos internethasználathoz is szükség van tanult ismeretekre, elsajátított kompetenciákra. Amíg az uszodában (mely esetünkben az iskolát jelképezi) ott az úszómester, vagyis a pedagógus, addig a tenger habjai között, vagyis az iskola falain kívül, gyermekeink már egyedül maradnak a sok esetben magasra csapkodó hullámok között. Itt már kizárólag a szülők és saját tudásuk, óvatosságuk védheti meg őket.

Az informatikai eszközök rohamos fejlődése azonban az utóbbi másfél évtizedben paradox helyzetet idézett elő a társadalomban. Ennek következtében az eszközök működtetését, a hozzájuk szükséges szoftverek használatát sok esetben – a ma divatos kifejezéssel Y generációnak is nevezett „beleszülető nemzedék” – hamarabb sajátította, sajátítja el, mint az őket nevelő korosztály, a szülők, pedagógusok. Ebbe a kategóriába tartozik az internet használata is, mely napjainkra már az információszerzés nélkülözhetetlen forrásává vált.

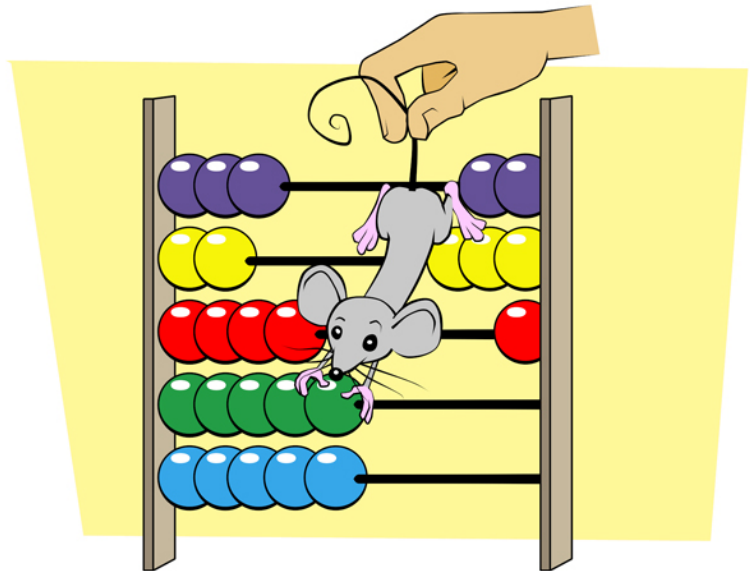
Az internetezés szokásai ugyan különböző életkori szakaszokban jócskán eltérnek egymástól, de alapvető szabályokat már a kezdetektől fontos tudatosítani. A „kezdés” időpontjának behatárolása igen nehéz, hiszen erőteljesen függ a környezettől, meghatározóak elsősorban a szülői ház szokásai. Napjainkra elég gyakran előfordul, hogy már óvodás korú gyermeket találunk az internet előtt, de ez a korosztály biztonsági szempontból még nem veszélyeztetett, hiszen rájuk még nem az önálló, hanem a szülővel, nagyszülővel, nagyobb testvérrel közösen folytatott tevékenység a jellemző. Feltehetőleg tehát gyermekeink az általános iskola alsó tagozatának második felében, 3-4. osztályban válnak részben önálló felhasználóvá – fontos tudni azonban, hogy ez az életkor egyre korábbra csúszik. Ezért szükséges tehát, hogy az iskola és a szülői ház együttműködésével a gyermek ugyanazon instrukciók mellett tegye meg az első önálló lépéseket az interneten.

Iskolai környezet

A jelenleg hatályban lévő Nemzeti Alaptanterv már súlyozottan, önálló témakörben foglalkozik az internetezéssel és ezen belül a biztonságot jelentő szabályok megismertetésével:

„6. Az információs társadalom

E témakörben foglalkozunk az informatika, a számítástechnika történetével is. A tanulók megismerhetik, hogy mai környezetünkben hol találkozhatnak az informatika alkalmazásaival. Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy ezek a lehetőségek hogyan változtatják meg az emberek eddigi munkáját. Az informatika fejlődésének irányai, jövőbeni szerepe részben előre látható, érezhető. Ismertessük meg az újonnan felmerülő etikai, pszichológiai,

szociológiai kérdéseket. Figyelmet kell fordítani az adatbiztonsággal, adatmegőrzéssel kapcsolatos szabályokra, valamint az informatikai rendszerek alkalmazásával kapcsolatos veszélyekre. Az elektronikus vásárlás egyre elterjedtebb a világunkban. A könyvek, a színház és mozi jegyek rendelése, az utazások szervezése, a banki átutalások elektronikus úton történő bonyolítása vagy a mobiltelefonos parkolódíj fizetés, élő gyakorlat napjainkban. Egyre szaporodnak a web áruházak, melyek árukínálata is bővül. Szükséges tehát az e-kereskedelem – néha határokon átívelő – rendszerének megismertetése a tanulókkal. Fontos rámutatni a fogyasztót védő szempontokra és a biztonságos e-kereskedés szabályaira.”

Megújul a Nemzeti Alaptanterv

Nem meglepő a változás, amit a hamarosan bevezetésre kerülő NAT 2012. tartalmaz. Az eddig 5-8. évfolyamon megjelenő fogalmakkal már az 1-4. osztályos fejlesztési feladatok között találkozhatunk:

- az elterjedt infokommunikációs eszközök lehetőségeinek és kockázatainak megismerése
- a netikett alapjainak megismerése
- a gyerekeknek szóló legelterjedtebb elektronikus szolgáltatások megismerése

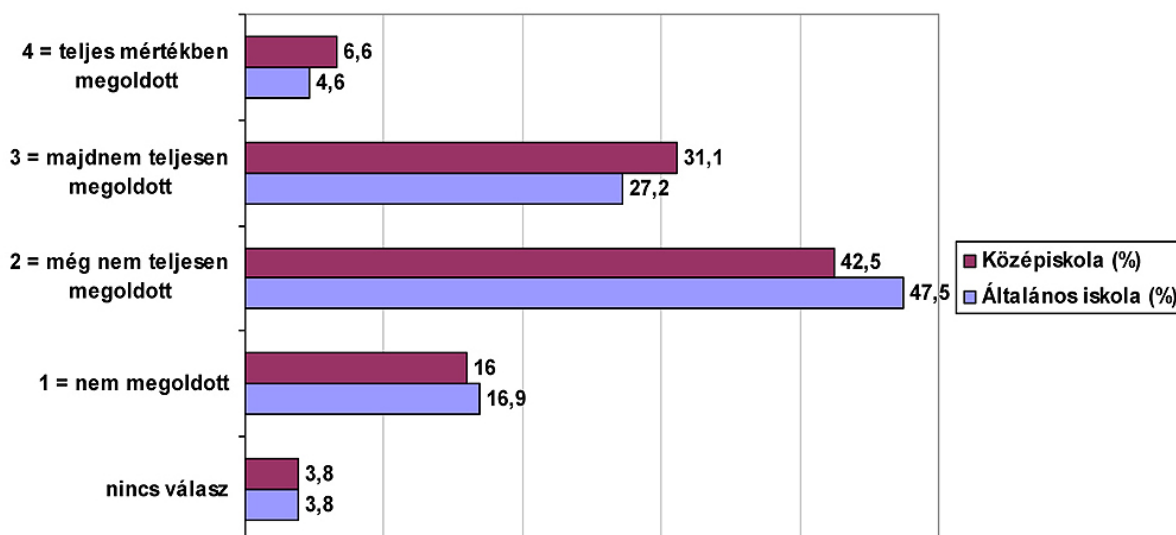
Mindebből látjuk, hogy a tantervi szabályozás jelentős hangsúlyt fektet a biztonságos internethasználat megfelelő előkészítésére az oktatásban.

Iskolai körkép

Az iskolák falai közé pedig immáron második éve belopódzott „eLEMÉR”: „Az informatikai eszközök iskolafejlesztő célú használatának mérésére az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet a rendelkezésre álló minták nyomán, de önálló fejlesztésként kidolgozott egy komplex online mérőeszközt, amely az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet honlapjáról¹ érhető el, a 2011. februári állapotot tükröző Gyorsjelentéssel és a projektről szóló minden információval együtt. A fejlesztés a TÁMOP 3.1.1. projekt keretében, európai támogatással zajlott.

A mérés eredményeként kimutatható, hogy a hazai közoktatásban folyamatos fejlődés tapasztalható az informatikai eszközök tudatos felhasználásában. Az IKT eszközök használata, ezen belül az internethasználat megjelenik a tanórákon és a felkészülés fázisában is. Ez vonatkozik a pedagógusokra és a diákokra egyaránt. Ennek részletesebb bemutatását olvashatjuk az OFI honlapján is elérhető Iskolaportrék² c. kiadványban, mely a közoktatás különböző területeiről mutat be átfogó körképet az IKT eszközök használatáról.

eLEMÉR tapasztalatairól Kőrösné dr. Mikis Márta Kobak Könyvsorozatban megjelent tanulmányában³ olvashatunk részletesen. A fent bemutatott felmérés kiterjed a tanulók internetezési szokásaira, s az internet segítségével elért digitális tartalmak megbízhatóságáról alkotott véleményére. Ennek eredményét az 1. ábra foglalja össze. Bár mind a hatályos kerettanterv, mind a pedagógusok komolyan előtérbe helyezik a biztonságos internetezésre vonatkozó ismeretek átadását, a diagram egyértelműen rámutat arra, hogy a diákok még mindig jelentős százaléka nem tudja megítélni, hogy az általa használt online ismeretszerzési források mennyire megbízhatók. Ezeknek a százalékos mutatóknak a javításában egyértelműen szerepet kap a kiemelt pedagógusi munka, továbbá a diákok családjával történő folyamatos kommunikáció és együttműködés.

1. ábra A tanulók életkoruknak megfelelően meg tudják-e ítélni az online források megbízhatóságát?

¹ <http://ikt.ofi.hu>

² <http://www.ofi.hu/kiadvanyaink/iskolaportrek-iskolak>

³ Netezz okosan! Az iskolai önértékelések tapasztalatai. In: *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Kobak Könyvsorozat VII. Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat Magyar Egyesület, 2012., 223- 231. o.

Hazai kutatások eredményei

Míg eLEMÉR az iskolában végzett felmérést, addig az alábbi kutatások inkább az általános internetezési szokásokat vizsgálták. Az alábbi felmérés nem csupán az internethasználatra tér ki, hanem azt is vizsgálja, hogy a gyermekek milyen korban kezdik önállóan használni az internetet.

VMR.kids 2007⁴

Az NRC Piackutató és az Egyszervolt.hu gyermekportál közös felmérése alapján hazánkban először 2007-ben tekinthettünk be a 15 évesnél fiatalabbak internetezési szokásaiba.

A kutatás mintegy 2 500 internetező gyermek szokásait vizsgálta. Szüleik beleegyezésével és segítségével töltötték ki az online kérdőíveket. Már ekkor, 2007-ben, a felmérésben résztvevő 11-14 éves internetezők több mint fele évek óta használta önállóan a világhálót és már a 7-10 évesek kétharmada is elkezdett internetezni. Megdöbbentő tény, hogy a 2500 gyermekből a 7 évnél fiatalabbak 55 százaléka is internet-felhasználó. Ezek az adatok már ekkor jelezték, hogy az internet használatát viszonylag korán, már 10 éves kor alatt elkezdik a gyerekek. Az elmúlt 5 év tekintetében, mind az interneten fellelhető, gyermekeknek szóló tartalmak szaporodásából, mind az adott korosztályok érdeklődési körét nézve - akár újabb kutatás nélkül is - egyenes következtetést vonhatunk le, amely alapján valószínűsíthető a felhasználók számának növekedése és az internet-, illetve önálló internethasználat kezdeti időpontjának korábbra, fiatalabb életkorra tolódása is.

⁴ www.nrc.hu/elemzesek

VMR.kids 2009⁵

Mintegy másfél évvel később az NRC Piackutató újabb felmérést végzett, az előzőhöz hasonló paraméterekkel. A kutatás egyik célja a 14 éves és ennél fiatalabb internetezők internet-használati szokásainak vizsgálata volt.

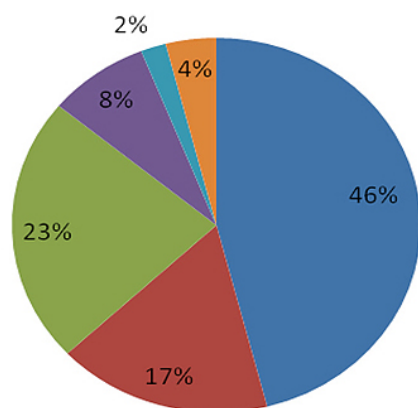
A rendelkezésre álló adatokból két területre fókuszált a kutatás. Az egyik az internetezés gyakorisága, a másik a tartalom, vagyis az internetezés célja.

Az Internetezés gyakorisága

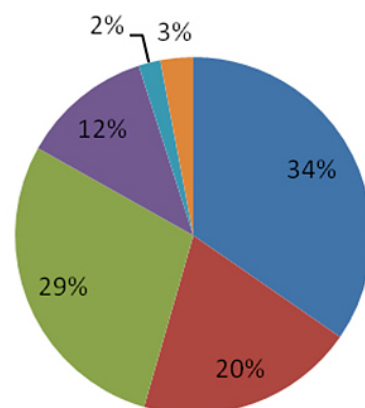
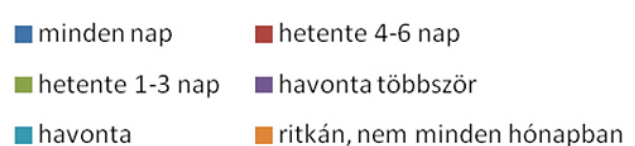
A kutatás három korcsoportot érintett elkülönítve, ebből most a 7-10 éves korcsoport szokásaira koncentrálunk. Az összes gyermekhez viszonyítva, vagyis a 14 évesnél fiatalabb korosztály átlagához viszonyítva, csekély eltérést tapasztalhatunk. Míg az összes gyermek 46%-a napi szintű felhasználónak vallja magát, már a résztvevő 7-10 éves korosztályon belül is nem sokkal kevesebb, 35% a napi szintű felhasználó. Ezt követi a heti 4-6 alkalommal való felhasználás, amely majdnem megegyezik a napi szintű kritériummal. Itt az összes gyermek 20, a 7-10 évesek 17 %-a érintett. Megállapíthatjuk tehát, hogy amíg a kutatásban résztvevő összes gyermek 63 %-ánál természetes, mindennapi tevékenységet jelent az internethasználat, addig ez már a 7-10 éves korosztály 55 %-ára is jellemző. Viszonylag magasnak mondható még a heti 1-3 alkalommal internetezők aránya, mely az összes gyermeknél 23, a 7-10 éveseknél 29%.

Nem célszerű messzemenő következtetéseket levonni, hiszen online kérdőívről és mintegy 2500 gyermekről beszélünk, de a számok önmagukért beszélnek. Ha egy gyermek megismeri az internetben rejlő lehetőségeket és rendszeresen alkalom is adódik a felhasználásra, a tevékenység rendszeressé válik

Összes gyermek

7-10 évesek

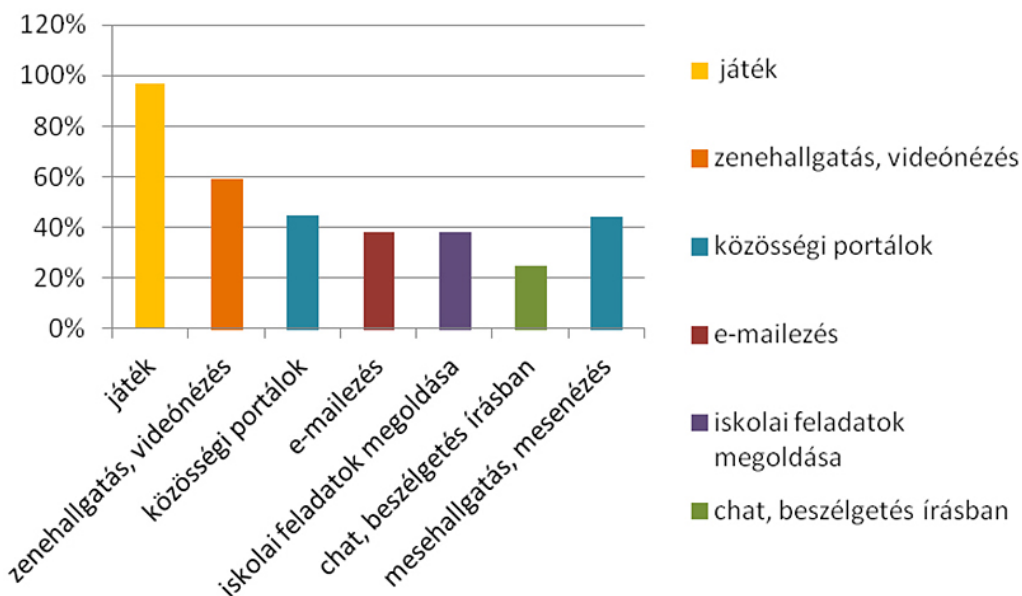

Az Internetezés céljai a 7-10 évesek körében

⁵ http://nrc.hu/hirek?page=details&news_id=527

Az internetezés céljai a felmérésben:

- játék
- zenehallgatás, videó nézés
- közösségi portálok (ismerőskereső oldalak látogatása)
- e-mailezés
- iskolai feladatok megoldása
- chat, beszélgetés írásban
- mesehallgatás, mesenézés

A fenti ábra jól szemlélteti, hogy a két fő tevékenység a játék és a zenehallgatás, videó nézés. Már ebben a korban megjelennek azonban a társas tevékenységek, a kommunikáció, vagyis a közösségi portálok használata és az e-mail használata. Az oktatásban való alkalmazás fejlődését is mutatja, hogy az alsó tagozatos tanulók körében is megtalálható az iskolai feladatok megoldásához való felhasználás.

A biztonságot szem előtt tartva, a fent felsoroltak közül elsősorban a közösségi portálokon való jelenlét, a videó nézés, az e-mail és a chat, vagyis akár az élőszavas, akár az írásban történő online kommunikáció jelenthet veszélyt.

EU Kids Online⁶

A fenti kutatásokat kiegészítve megemlítenénk a 2009 és 2011 között átfogó európai vizsgálatot, mely a 9 és 16 év közötti fiatalok és szüleik internethasználati szokásait tárta fel. Az www.internethotline.hu honlapon megtalálhatóak a kutatás magyar vonatkozású adatai⁷, ám érdemes áttekintenünk a kutatás adatait az önálló internetezés feltételezett kezdő szakasza, vagyis a 9-11 éves korosztály tekintetében. Az alábbi megállapítások az előzőekben felsorolt számadatokat is alátámasztják.

⁶ <http://internethotline.hu/tudatos-mediafogyaszta/>

⁷ http://internethotline.hu/common/file-servlet/document/57/default/doc_url/ITHAKA_EU_KIDS_Magyar_Jelentes_NMHH_Final_12.pdf

- „Az internet a gyerekek számára elsődlegesen a szórakozást, az iskolai feladatok támogatását és természetesen a kommunikáció lehetőségét jelenti. Minél idősebb valaki, annál inkább hangsúlyosabbá válik ez utóbbi kettő dimenzió. A kommunikáció azonnali üzenetküldőkön és természetesen a közösségi oldalakon keresztül zajlik. Ez utóbbiakkal kapcsolatban a személyes adatait a gyerekek jelentős része alig-alig, vagy ha igen, akkor sem különösebben tudatosan védi.”
- „Az elmúlt években rohamosan nő a gyermekek körében az internethasználat gyakorisága, ezzel párhuzamosan csökken az önálló használat kezdő életkora, amely az elmúlt évben még 9 éves kor körül mozgott, de valószínűleg ez már napjainkra is csökkent.”
- „A leginkább, korlátozások nélkül engedélyezett tevékenységek körébe az azonnali üzenetküldés, illetve a különböző videók, videó klipek nézése sorolható. Közösségi oldalon a gyerekek valamivel több, mint fele hozhat létre saját profilt engedély nélkül.”

Netezz okosan!⁸

A tudatos és biztonságos önálló internethasználathoz elengedhetetlenül szükséges, hogy a diákok időben, az internethasználat megkezdésével párhuzamosan sajátítsák el a megfelelő ismereteket, melyek megvédik őket a rájuk leselkedő veszélyektől. Nem elriasztani kell őket, hanem felkészíteni a veszélyforrásokra, és megtanítani arra, hogy mit tudnak egyedül megoldani, vagy elkerülni, és mihez kell feltétlenül felnőtt segítséghez folyamodniuk.

Felnőttként az alábbi kérdések segítenek meghatározni, hogy egy adott iskoláskorú gyermek, vagy gyermekcsoport mennyire tudatos felhasználó:

- Ismerik-e az internethasználat **illemtanát** (Netikett) és veszélyeit?
- Kaptak-e erre felkészítést az iskolában tanáraiktól? A felkészítés folyamatos-e, hiszen az internet folyamatos változásban van!?

⁸ Felhasznált szakirodalom: Kőrösné dr. Mikis Márta: Netezz okosan! Az iskolai önértékelések tapasztalatai; A média hatása a gyermekekre és fiatalokra Kobak Könyvsorozat

- Elzárkóznak-e mindannyian **személyes adataik** vagy mások személyes információinak közzétételétől?
- Tisztában vannak-e az interneten megvalósítható „ál-személyiség” lehetőségével?
- Tudják-e, hogyan kell biztonságos **jelszót** választani?
- Tudják-e, hová, kihez forduljanak **segítségért**, ha az interneten zaklatás éri őket? Tisztába vannak-e a „zaklatás” fogalmával?
- **Kritikával** kezelik-e a tanulmányaikhoz szükséges, internetről gyűjtött információkat?
- Feltüntetik-e minden alkalommal az interneten talált anyag (szöveg, kép, video, zene stb.) **eredetét**, ha azt saját alkotásaikban felhasználják?
- Ügyelnek-e **elektronikus levelezésük** biztonságos kezelésére?
- Ügyelnek-e **chatelés** során a leírt és webkamerával látható információk bizalmas kezelésére?
- Törekednek-e arra, hogy a **közösségi oldalakon** csak a legszükségesebb személyes információikat adják meg? Látják-e a feltöltött információ felhasználásának veszélyeit?
- Ismerik-e azokat az eszközöket, amelyekkel akár tudtukon kívül is online kapcsolatot létesíthetnek?

Segítség a kérdésekhez és a válaszokhoz

- internethasználat **illemтана - netikett**: célszerű ezeket a szabályokat akár az iskolában, akár a családban pontokba szedve összegyűjteni. Nagy részük megegyezik a kommunikáció alapvető szabályaival.
- személyes adatok védelme: napjainkban fokozódik a veszély a közösségi portálok gyakori használatának következtében. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét azonban arra, kérhetik adataikat e-mailben, vagy bármilyen weblapon is. Legyenek tisztában vele, hogy kivel és milyen adatokat oszthatnak meg.
- biztonságos **jelszó**: a legtöbb regisztráció figyelmeztet is rá, hogy jelszavunk legyen minimum 14 karakter, és lehetőleg betűket és számokat is tartalmazzon.
- Jogsértő és a kiskorúakra káros online tartalmak bejelentése:
<http://internethotline.hu/bejelentes/>

- internetről gyűjtött információk kritikus kezelése: gyermekeink minél hamarabb legyenek tisztában vele, hogy honnan szerezhetünk valós információt és mely információkban kell kételkednünk!
- szöveg, kép, hang eredete: saját feltöltéseiknél minden esetben jelöljék meg a forrásokat. Figyelmeztessük őket, hogy a www.google.hu és a Wikipédia nem elegendő forrásmegjelölés!
- postafiók biztonságos kezelése: spamek, vírusok ellen tanuljon meg védekezni!
- chat: Legyen tisztába a chat veszélyeivel! Online beszélgetésnél csak közeli ismerős esetében használjon web kamerát, vagy osszon meg képeket önmagáról, családjáról.
- online eszközök: legyen tisztában vele, hogy milyen eszközökkel csatlakozhat internetre: számítógép, notebook, táblagép, mobiltelefon, okostelefon, játékkonzol, televízió, videokamera, fényképezőgép...

Amellett, hogy gyermekeink számára fontos, hogy megismerjék a rájuk leselkedő veszélyeket, hogy felkészüljenek ezek elkerülésére, vagy a bekövetkező probléma orvoslására, a legfontosabb, hogy tisztában legyenek vele, bármi történik, forduljanak bizalommal az őket körülvevő felnőttekhez, szüleikhez, pedagógusaikhoz!

